

VERSLAG DER ETHNOLOGENBIJEENKOMST TE AMSTERDAM

Op den 9en Januari 1926 had te Amsterdam de negende jaarlijksche bijeenkomst plaats van beoefenaren der Ethnologie en aanverwante wetenschappen in Nederland, welke bijeenkomst dit jaar voor het eerst gehouden werd in een lokaal der Afdeeling Volkenkunde van het nieuwe gebouw van het Kon. Koloniaal Instituut.

Ook ditmaal was die bijeenkomst weer toegankelijk gesteld voor de leden van het Nederl. Nationaal Bureau voor Anthropologie.

De Heer *B. M. Goslings* ving aan met het houden eener demonstratie van een z.g. „nawasanga” van Lombok, negen kunstig uit hout gesneden emblemen, weergevende de wapens of attributen van de z.g. „acht wereldhoeders”, vertegenwoordigd door bepaalde godheden uit het Balische pantheon en die geacht worden de onderscheidene hemelstreken te beheerschen, met in het midden het embleem voor Çiwa, den oppergod der Baliërs, zijnde een stervormig voorwerp, dat een lotusbloem weergeeft.

Al de figuren, aangebracht geworden op een donkergekleurde plank, komen voor in van elkaar afwijkende kleuren, zooals die kenmerkend zijn voor elk der goden uit den kring van wereldhoeders, terwijl het embleem voor Çiwa alle acht kleuren dier goden vertoont.

Dit geheele samenstel van emblemen geeft één der vormen weer van een symbool, dat een groote rol speelt in de denkwijze van den Baliër in verband met zijn godenleer, zooals dit op meer dan één wijze tot uiting komt.

Van het bezigen van zoo'n symbool is in de gehouden bijeenkomst slechts één geval aangegeven kunnen worden, nl. dat, waarbij men het in gevarieerden vorm aanbrengt op een praalbed naast de rustbank, waarop een lijk in afwachting der verbrandingsplechtigheid is opgebaard, en waarbij het de bedoeling heeft de ziel van den overledene onder de hoede te stellen van Çiwa en de hem omringende goden.

Aangetoond werd nog, hoe uit den aard der samenstellende emblemen valt af te leiden, dat het symbool stamt van het Indische vasteland, maar dat de namen der goden van het oude Hindoe-pantheon, die oorspronkelijk als wereldhoeders werden aangemerkt, daarin vervangen zijn door die van de tripoeroesa, de Balische drieëenheid van de voornaamste Hindoëgoden Brahmā, Çiwa en Wisnoe, en door bijzondere benamingen voor Çiwa, hetgeen er op duidt, dat op Bali geleidelijk de eeredienst van Çiwa overheerschend is geworden.

Tevens werd er nog kort op gewezen, hoe uit dit symbool Çiwa ook te voorschijn komt als god van de zon, als hoedanig hij op Bali dan ook wel aangemerkt wordt.

Prof. Dr. *S. R. Steinmetz* gaf daarna een beschouwing over: „Oud-Peruaansche Kunst” inzonderheid over de reeds of pas beroemd geworden plastiek, zooals die merkwaardigerwijze tot uiting komt in de gezichtsruiken. Spreker begon met een korte oriëntering omtrent de Peruaansche volken vóór de Inka's en hun hooge halfcultuur, en behandelde vervolgens het interessante probleem van haar ontstaan; de pan-egyptische manie van Elliott Smith en Perry werd door spreker krachtig afgewezen. Wel zijn eenige verwantschappen, waarschijnlijk ontleeningen aan Tolteken en Chibcha te ontdekken. Deze zeer bijzondere en merkwaardige cultuur is waarschijnlijk te danken aan den hoogen aanleg van Ketschua en Aymara in verband met het landschap: de rivierdalen waren vruchtbaar te maken door het water voor irrigatie te gebruiken alvorens het in het heete strand verliep, en op het koude hoogland, puna, waren de diepe beschutte dalen door terrasseering eveneens in vruchtbaar bouwland te herscheppen. Dus met groote inspanning, technisch en politiek, kon hier veel bereikt worden, ongeveer dezelfde, beschaving scheppende toestand als in Egypte en Mesopotamië. Bovengenoemde plastiek stamt vooral uit de kustplaatsjes: Pachacamac, Truxillo, Nazca.

Spreker deed zijn best te doen uitkomen, dat de merkwaardigheid van deze kunstuitingen, waarschijnlijk volkskunst, voornamelijk in drieërlei bestaat: 1e. dat er in dit volk en in die periode (ongeveer 600 jaar her) zulk eene verscheidenheid van zeer gemarkeerde individuen bestaan heeft; 2e. dat het publiek ze opmerkte, en vooral de artiesten, en zich voor hun aard interesseerde, o.a. voor de gebrekkigen; 3e. dat de artiesten ze zoo individualiseerend weergaven, dus zoo goed opmerkend, zoo ruim van sympathie, en zoo knap van techniek. Merkwaardig voor het laatste is, dat de beeldjes deels nog geheel aan het kruikje verbonden zijn, deels er zich haast van losmaken, dus zelfstandig worden en geheele figuren gaan vormen. Spreker betreunde het dat deze kultuur door de Spanjaarden geheel vernietigd werd. Hij besprak tenslotte nog de vraag, of dergelijke kunst bij de andere praecolumbiaansche halfkultuur te vinden is, en meende dit te mogen ontkennen, wat mede daaraan te wijten kan zijn, dat de Peruanen in weeke klei boetseerden en de anderen hun plastiek in harde steen uitvoerden. Hij vertoonde een reeks van lantaarnplaatjes en van foto's ontleend aan de werken van Lehmann, Doering en d'Harcourt en aan de musea van Hamburg en Bremen; hij wees erop, dat een onzer kunstlievende stadgenooten een paar oorspronkelijke exemplaren van dit werk en wel van de allerinteressantste bezit. Spreker vertoonde dan de vijf volgende groepen van beeldkruikjes: boeren, edelen, gebrekkigen, kinderen en dieren.

Vervolgens werd het woord verleend aan den Heer *J. C. Lamster* voor de behandeling van het onderwerp: „Een en ander over de verspreiding van enkele vlechtsystemen in den Indischen Archipel”, waarbij het gesprokene door schetsen en teekeningen van zijn hand werd toegelicht.

Spreker bracht eerst in herinnering eenige van de voornaamste groepen uit de indeeling in vlechtsystemen, zooals deze werd opgesteld door Lehmann, en releveerde in het bijzonder de groepen I, II A, II B, III, IV en VII A, waarvan de groepen I, II A, III en IV behooren tot vlechtingen met elkaar kruisende reepen en strengen, kortheidshalve kruisvlechtingen genoemd, en de groepen II B en VII A tot vlechtingen met behulp van elkaar omstrengelende en spiraalwindingen vormende reepen, kortheidshalve spiraalvlechtingen genoemd.

Na er op gewezen te hebben, dat reeds *Graebner* de spiraalvlechtingen van groep II B tot de meest primitieve vlechtsystemen rekent en dat de verspreiding van groep II B in Afrika en N. Amerika diens theorie versterkt, werd de verspreiding van deze groep in Nederlandsch-Indië in oogenschouw genomen.

Ook hier blijkt nu de groep II B hoofdzakelijk bij de minst beschaafde rassen voor te komen, overheerschend op Nieuw-Guinee en in de Z. O. Molukken, elders slechts zeer sporadisch in het binnenland. De vlechtingen van groep VII A, welke hoogstwaarschijnlijk uit de vlechtingen van groep II B zijn ontstaan (met behulp van teekeningen werd de verwantschap tusschen beide groepen gedemonstreerd), worden aangetroffen in dezelfde gebieden als die, waar II B voorkomt, en bovendien elders op de meer afgelegen eilanden en in de binnenlanden.

De kruisvlechtingen daarentegen zijn overheerschend in de meer beschaafde gedeelten, op Java en de groote Soenda-eilanden, en in mindere mate op de Kleine Soenda-Eilanden en in de Molukken.

Bij de bespreking van deze vlechtingen wees spreker op het reeds door Lehmann waargenomen verschijnsel, dat de vlechting met drie reepen, IV A b, als typisch Indonesisch moet worden aangemerkt en buiten onze koloniën alleen in China en Japan en op de Palau Eilanden wordt aangetroffen. In Nederl. Indië is deze vlechting overheerschend op de K1. Soenda-Eilanden en de Z.W. en Z.O. Eilanden en in mindere mate op Celebes en Boeton.

Resumeerende blijkt uit de verspreiding in Ned. Indië van de verschillende vlechtsystemen:

1o. dat de spiraalvlechtingen, en wel hoofdzakelijk die van de groepen II B en VII A, voornamelijk worden aangetroffen in de minder beschaafde en afgelegen gebie-

den en dat vooral Nieuw-Guinee duidelijk demonstreert, hoe daar de oude vlechtsystemen sterk overheerschen.

20. dat de kruisvlechtingen meer overheerschen in de meer beschaafde gedeelten, waar ze de spiraalvlechtingen grootendeels hebben verdrongen; een belangrijke rol hierbij vervullen in het Westen (Zuid-Sumatra en Borneo) de vlechtingen van groep I C en in het Oosten van den Archipel de vlechting IV A b.

Daarna hield Dr. C. Bakker een voordracht over: „Oogziekten in de volks-geneeskunde”.

Sprekend ving aan met er op te wijzen, dat alle oogziekten voor besmettelijk worden gehouden, maar dat niet is uit te maken, of dit op werkelijk inzicht in het wezen der zaak berust of op bijgeloof, en haalt als voorbeeld van *Beverwijk* aan.

Dat het trekken van een oogtand voor slecht voor de oogen wordt gehouden, schreef Spr. daaraan toe, dat volgens de oude humoraalpathologie zoo'n zinking dan op een andere plaats, (i.c. de oogen) zou gaan zitten, wat veel erger was.

Verder zette hij uiteen, dat de bedoeling der behandeling van oogziekten was het verminderen of het afleiden der ziekmakende vochten.

Daaruit verklaarde hij, hoe *Galenus* kon denken, dat keratitis phlyctenulosa door tranen veroorzaakt werd en dat men bij droefheid moest „uithuilen”, om geen ziekmakende stoffen in het lichaam achter te houden.

Daaraan schreef hij ook de meening toe, dat scheelzien door schrik kon ontstaan n.l. door verlamming, als gevolg van afvloeiing van phlegma in de slagaderen, bijv. als kinderen rare gezichten trokken en de klok plotseling sloeg.

Eveneens, dat daaruit, in verband met de leer van *Aristoteles*, de vrees is te verklaren, dat men door het eten van onrijpe appelen slechte oogen zou krijgen.

De vrees om aangeboren lichaamsgebreken te laten opereeren, verklaarde hij afkomstig te zijn van *Paracelsus*, die deze uitspraak gedaan heeft waarschijnlijk op grond van ideeën, weer te vinden in den *Timaeus* van *Plato*, maar welke door hem verkeerd zijn geïnterpreteerd, zoodat hij den gezichtsstraal onstoffelijk noemt, terwijl deze dat volgens *Plato* niet is. Verder zette Spr. uiteen, dat eveneens op de humoraalpathologie berust het smeren van zeep achter het oor en het dragen van koperen ringen, maar dat dit laatste ook in verband kan worden gebracht met magische denkbeelden, evenals het blazen over een stijf en het wasschen met Maartsche sneeuw. Dat dikwijls bij oogziekten aan demonen gedacht werd, maakte hij duidelijk door het noemen van enkele volksnamen voor een stijf.

Voor het gebruik van zog, melk en ongezoeten boter wees hij er op, dat de eerste twee colloïden zijn en een beschuttend vliesje vormen, en dat bovendien aan al deze middelen door de Ouden verwarmende kracht werd toegekend.

Ook de werking van speeksel werd door Spr. aan de colloïdwerking toegeschreven; de genezende of ziekteoverbrengende magische kracht aan het al of niet geïnfecteerd zijn van het speeksel.

Daarna werd de werking van gal, speciaal van gal van een aal, bij blindheid en die van faeces uitvoerig besproken en aangetoond, dat het eerste middel in de Oudheid overal gebruikt werd, doch dat het laatste eerst na *Paracelsus* in de geneeskunde is terecht gekomen.

Op dezelfde wijze werd door hem nagegaan, hoe en wanneer het wasschen met water en brandewijn, schulpjeszalf, zinksulfaat, rozen- en leliewater in de geneeskunde was terecht gekomen.

Tenslotte deelde hij de namen mede van enkele in den omtrek van Broek in Waterland groeiende wilde planten, die door het volk „zeere oogenbloemen” worden genoemd. Hij bewees, dat die planten zelf of haar soortgenooten alle door de Ouden bij de behandeling van oogziekten gebruikt werden.

Eén plant werd evenwel „zeere oogenbloem” genoemd, omdat zij een oogziekte verwekt bij hem, die daaraan ruikt.

Ook hiervan noemde hij een parallel uit den tegenwoordigen tijd en uit het verleden.

Des middags werd de vertooning gegeven van een belangwekkende film van het Koloniaal Instituut over het leven der Niassers, welke film in zeer goed opgenomen beelden de zeden en gewoonten van dit volk en eenige der zoo merkwaardige steenen monumenten van Zuid-Nias voor oogen brengt.

Tenslotte werd door de aanwezigen ter bijeenkomst een bezoek gebracht aan een tentoonstelling, tijdelijk ingericht op een der verdiepingen van het museum der Afd. Volkenkunde van het Kolon. Instituut, op welke tentoonstelling ethnografica uit alle deelen van den Archipel waren samengebracht, terwijl een der kamers in het bijzonder was ingericht voor de demonstratie van in het bezit der Afdeeling zijnde praehistorische voorwerpen en, ter vergelijking hiermede, van een uitgebreide verzameling zeer bijzondere ethnografica van Nieuw-Guinee en ook uit enkele deelen van Melanesië en Polynesië.

B. M. GOSLINGS.